

EVOLUȚIILE ETNICE ALE ACTUALULUI JUDEȚ CARAȘ-SEVERIN ÎN DECENIILE DOI ȘI TREI ALE SECOLULUI XX

Corneliu PĂDUREAN,
Dacian CRAINIC

Abstract: After the First World War, most of Earth's territories experienced important changes of life and reality substance before the conflagration. Depending on the areas in the new geo-political coordinates in which they continued their lives, the nations felt or not, the effects of continuity and discontinuity. The Romanian people felt as well the effects of this process of change. Following the historical events of the year 1918, the unification of the Romanian territories, led to the formation of the Great Romania and opened a new perspective for the historical evolution inside the country's borders. Located between the coordinates of continuity and discontinuity, the Romanian people went through one of the most fertile period of its evolution. Although short, the interwar period meant new historical realities, which influenced the way the daily life of the Romanian citizens in Romania took place and continues to take place for the most part.

The administrative-territorial organization of Romania's post-war was one of the most dynamic areas of state life.

In this historical context together with other counties, Caraș County was established. The new demographic realities after 1918 were recorded by the 1930 census. The ethnic composition of this county at that time, in relation to the reality recorded by the Hungarian census of 1910, is the subject of this study. The present study aims to present a synthetic analysis of Caraș County territorial configurations proposed by various regimes as well as the political and social circumstances in which they were implemented. The main motivation underlying this study is the relative absence of complex analysis in the academic literature on the historical impact of different administrative- territorial organizations.

Keywords: Administrative-territorial organization, census, 1910, 1930, people

Constituirea României Mari în urma istoricelor evenimente ale anului 1918, a deschis o nouă perspectivă pentru evoluția istorică a spațiului românesc. Aflat între coordonatele continuității și discontinuității, poporul român, a traversat una din cele mai fertile perioade ale evoluției sale. Deși scurtă, epoca interbelică, a însemnat noi realități istorice, sub cupola cărora s-a desfășurat, și continuă să se desfășoare în mare parte, viața de zi cu zi a românilor din România și precum și a cetățenilor săi.

Organizarea administrativ-teritorială a României postbelice, a fost una dintre cele mai dinamice domenii ale vieții statale. Legea de unificare administrativă din 1925, a însemnat pe de-o parte, păstrarea unor structuri administrative provenite din Regatul României, dar și apariția altora noi, construite pe baza unei tradiții istorice, moștenite de la entitățile statale în care au fost nevoiți să trăiască o parte importantă a românilor, până în anul 1918.

Banatul din perioada interbelică, ca și cel de astăzi de altfel, a fost rezultatul hotărârilor luate cu prilejul Conferinței de Pace de la Paris. La data de 1 august 1919, a fost confirmată de către

Consiliul șefilor de delegații, granița dintre România și Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor în zona Banatului (Miodrag 2019, p. 277). În forma în care a fost stabilită, nu a satisfăcut nici una din părți. Au continuat să trăiască de-o parte și de alta a graniței, comunități sârbe și române, nemulțumite că nu au fost integrate în statul național la care socoteau că aparțineau. O parte a acestor nemulțumiri au mai fost atenuate în anul 1923, prin acordul bilateral încheiat între statul român și cel sârbo – croato – sloven. Rezultatul protocolului a fost pentru partea română, intrarea între granițele României, a localităților, Beba Veche, Cherestur, Ciortea, Jam și Jimbolia. În schimbul acestora, partea sârbo-croato-slovenă, mai precis cea sârbă, primea un număr de șase localități. Protocolul a devenit efectiv funcțional la data de 10 aprilie 1924 (Petre 2005, p. 107).

Realizarea unității naționale în anul 1918, modificările de ordin teritorial pe care le-a înregistrat România după Primul Război Mondial, precizate în tratatele de pace de la Versailles și Trianon sau în protocoale bilaterale postbelice, au impus cu necesitate, o lege de unificare administrativă a țării. Caracterul unitar al organizării României Mari, a fost dat de Legea nr. 95/1925, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 128 din 14 iunie 1925. Aceasta a fost modificată prin Legea nr. 167/1929 referitoare la administrația locală, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 170 din 3 august 1929.

În consecință, începând cu 1 ianuarie 1926, când s-a trecut la aplicarea legii nr. 95/1925, țara fiind organizată în județe, plase și comune. Acestea s-au constituit pe structura vechilor județe, existente în Regatul României și a unităților administrative, moștenite din teritoriile locuite de către românii din afara statului român, unite cu România în anul 1918.

Noua configurație teritorială a României, împreună cu organizarea sa administrativă, a fost înregistrată, cu prilejul recensământului general al populației, a cărui moment zero, a fost stabilit pentru data de 29 decembrie 1930^{1*}.

În acest context istoric, în anul 1926, s-a constituit alături de altele și județul Caraș. Acesta făcea parte din unul din cele nouă provincii în care au fost grupate statistic, cele 71 de județe ale țării. Alături de județele Severin și Timiș, Carașul făcea parte din provincia Banat. Județul Caraș al anului 1930, a fost rezultatul dezmembrării fostului comitat/județ Caraș-Severin din timpul stăpânirii austro-ungare, la care se adaugă localitatea Vărădia, care a aparținut la recensământul din anul 1910 de comitatul Timiș, Plasa Vârșeț (Népszámlálás I 1910, p. 362–363). La recensământul din anul 1930, comuna era inclusă în Plasa Oravița.

În urma înțelegerii din anul 1923, dintre statul român și cel sârbo-croato-sloven, localitățile Ciortea și Jam au fost integrate la județul Caraș, Plasa Oravița. La recensământul din anul 1910, ambele așezări, făceau parte din Plasa Jám, una fiind și centru de plasă după cum observăm. De fapt, Plasa Orașiva de la recensământul din 1930, a fost rezultatul unirii plaselor Oravița și Jam din timpul administrației maghiare.

Nu toate localitățile care au aparținut în timpul stăpânirii maghiare plaselor care au intrat în componența județului Caraș, au rămas în componența acelorași unități administrativ-teritoriale. Astfel, localitățile Dezești, Fârliug, Valea Mare, pe care le găsim în anul 1910 ca făcând parte din Plasa Bocșa Montană², începând cu anul 1926, ele au fost integrate la Plasa Lugoj, din cadrul județului Severin (Népszámlálás I 1910, p. 342–345).

Rezultatul acestor modificări ale organizării administrativ-teritoriale a României de la sfârșitul Primului Război Mondial și din deceniul trei al secolului XX, au fost înregistrate cu prilejul recensământului din anul 1930. Potrivit acestuia, județul Caraș avea în componența sa un număr de cinci plase: Bocșa-Montană, Bozovici, Moldova-Nouă, Plasa Oravița, Reșița, din

¹ * Rezultatele recensământului au fost publicate în nouă volume, numerotate de la 1 la 10. Volumul opt nu a mai fost publicat, el rămânând în manuscris.

²

cele 14 plase, cât avea comitatul Caraș-Severin la recensământul din anul 1910 (Népszámlálás 1910, p. 342–355). Toate cele cinci plase existau și pe timpul stăpânirii maghiare. Celelalte plase, au intrat fie în componența județului Severin, înființat tot în anul 1926, ori a județului Timiș-Torontal.

Alături de cele cinci plase, care însumau un număr de 124 de localități rurale, județul Caraș, cuprindea și două centre urbane, Oravița, cu localitățile suburbane Broșteni și Ciclova-Montană, precum și orașul Reșița. În total, întregul județ, avea o populație de 200.929 de locuitori, din care un număr de 29.453, locuiau în mediul urban (Recensământul 1930, p. 116–119).

În raport cu populația celorlalte județene bănățene, Severin (239.586 locuitori, din care 40.456 locuiau în mediul urban) (Recensământul 1930, p. 402–409) și Timiș-Torontal (499.443 de suflete, din care 97.580 trăiau în municipiul Timișoara și orașul Lipova) (Recensământul 1930, p. 468–475), județul Caraș se afla pe ultimul loc. Pe același loc se afla și din punctul de vedere a suprafeței sale, care era de 4.693 kmp, fiind urmat de județul Severin cu 6.422 kmp. și Timiș-Torontal cu 7.601 kmp. Raportând aceste valori la numărul populației, rezultă că în județul Caraș, locuiau 42,7 persoane/kmp, depășind județul Severin, unde numărul locuitorilor la un kmp, era de 37,4 fiind însă depășit de celălalt județ bănățean, Timiș-Torontal, unde densitatea populației era de 65,8 locuitori/kmp. Pentru a ne rotunji imaginea asupra județului Caraș la acest capitol, să mai amintim că densitatea medie a populației la nivelul întregului Banat, era de 50,2 locuitori la un kmp.

Evoluția geopolitică a României de după anul 1918, a produs modificări semnificative și la nivelul structurii etnice a statului român în perioada interbelică. În cele ce urmează, utilizând datele pe care le avem la dispoziție ca urmare a recensământului din anul 1930, vom evidenția structura etnică a județului Caraș, la mijlocul perioadei interbelice. Pentru mediul rural, vom ilustra realitatea etnică, prin intermediul unor tabele, pentru fiecare plasă în parte.

Tabelul nr. 1. Structura etnică în Plasa Bocșa-Montană, în anul 1930

Localitatea	Etnia														Total
	ro	ma	ge	ru	uc	sc	bu	cs	pl	ev	tr	ți	an	nd	
Bărbosu	806	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	33	-	-	842
Berzovia	1199	41	122	-	-	-	-	279	-	2	-	92	-	-	1735
Biniș	1452	1	13	-	-	1	-	-	-	-	-	60	-	-	1527
Bocșa Montană	1516	313	852	-	12	26	4	30	30	3	1	406	2	1	3202
Bocșa Română	2319	113	383	6	-	5	1	79	4	8	-	92	-	-	3005
Doclin	958	-	22	1	-	-	-	25	2	-	-	54	-	-	1064
Docnecea	1670	4	706	3	-	11	-	-	1	1	-	435	6	-	2838
Duleu	762	14	98	4	-	-	-	-	-	-	-	15	-	-	889
Ezeriș	1236	6	1	-	-	-	-	-	-	4	-	63	-	8	1318
Fizeș	1273	325	122	-	-	1	23	50	-	-	-	8	1	-	1816
Iersig	367	285	22	4	-	-	-	78	-	-	-	99	-	-	851
Izgar	766	258	13	-	-	-	13	14	-	-	-	7	-	-	1071
Ocna de Fier	931	1	56	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	988
Ramna	2071	8	36	-	-	1	-	1	-	12	-	92	-	-	2221
Surducul Mare	693	28	101	-	-	2	-	87	-	8	-	23	1	-	943
Tirol	24	25	897	-	-	4	106	21	2	3	-	-	141	-	1223
Valeapai	1057	7	27	-	-	-	-	1	-	4	-	29	-	-	1125

Localitatea	Etnia														Total
	ro	ma	ge	ru	uc	sc	bu	cs	pl	ev	tr	ți	an	nd	
Vasiova	777	175	356	4	-	3	4	8	2	10	-	53	-	-	1392
Vermeș	1892	55	12	1	-	-	-	99	6	-	-	60	-	-	2125
Total	21769	1659	3842	23	12	54	151	772	47	55	1	1621	151	9	30166
%	72,2	5,5	12,7	0,1	*	0,2	0,5	2,5	0,1	0,2	*	5,4	0,5	*	100

* Sub 0,1%

ro – români, ma – maghiari, ge – germani, ru – ruși, uc – ucrainieni și ruteni, sc – sârbi și croați, bu – bulgari, cs – cehi și slovaci, pl – polonezi, ev – evrei, tr – turci, ți – țigani, an – alte naționalități, nd – nedeclarați.

Sursa: *Recensământul General al Populației României din 29 decembrie 1930*, vol. II, partea I, București, 1938, p. 116–117.

La recensământul din anul 1930, la nivelul întregii țări, a fost înregistrată prezența unui număr de 18 etnii, alături de care mai erau prezenți și locuitori de alte etnii și unele nedeclarați. În tabelele referitoare la plasele din județul Caraș, am inclus doar etniile care se regăseau în plasa respectivă. Precizăm că recensământul din 1930 a înregistrat locuitorii țării după neam și limba maternă.

În Plasa Bocșa-Montană, etnia covârșitoare era cea românească, care deținea o pondere de 72,2%, fiind urmată de germani cu 12,7% și de către maghiari (5,5%) și țigani (5,4%). Cei mai mulți români, locuia la Bocșa Română, iar cei mai puțini la au fost înregistrați la Tirol. În schimb, în această localitate, locuiau cei mai mulți germani. Localitatea Bocșa Montană, cu cele 3.202 de suflete, era cea mai populată (10,6% din populația plasei). Tot aici locuiau și un număr important de membrii aparținând germanilor, maghiarilor și țiganilor.

Pentru a vedea în ce mod a evoluat structura etnică a plaselor, am selectat structura etnică a acelor și localități care compuneau plasa, conform recensământului efectuat de statul ungar în anul 1910.

La acea dată, Plasa Bocșa – Montană era compusă din 21 de comune (NépszámlálásI 1910, p. 342–344), iar în 1930, numărul acestora a scăzut la 19 (Recensământul 1930, p. 116). În tabelul nr. 2, pentru a avea o comparație reală, noi am inclus doar acele localități care erau la 1930 în plasă.

Tabelul nr. 2. Structura etnică în Plasa Bocșa-Montană, în anul 1910^{3*}

Localitatea	Etnia							Total
	ro	ma	ge	sc	sl	ru	alte	
Bărbosu Barbos	814	4	12	-	-	-	25	855
BerzoviaZsido- vin	1301	63	99	12	269	-	43	1787
Biniș Bényes	1793	8	33	3		-	1	1838
Bocșa Montană Boksábánya	1971	485	783	82	23	-	25	3369
Bocșa RomânăVár- boksán	2437	181	363	9	75	-	93	3158

³ * În tabelele care redau rezultatele recensământului din anul 1910, a fost trecută și denumirea localității în limba maghiară, cum era la acea dată.

Localitatea	Etnia							Total
	ro	ma	ge	sc	sl	ru	altele	
Doclin Dokléný	1189	13	29	-	6	-	32	1269
Dognecea- Dognácska	2320	51	1031	-			10	3422
Duleu Dulló	776	23	84	2	1	-	-	886
Ezeriș Ezeres	1498	11	10		1	-	38	1558
Fizeș Krassófüzes	1522	360	110	5	88	2	55	2142
Iersig Érszeg	454	399	38	1	56	-	1	949
Izgar Izgár	818	398	29	-	1		11	1257
Ocna de Fier Vaskő	1174	33	120	-	-	-	5	1332
Ramna Rafna	2353	22	41	3	-	-	66	2485
Surducul Mare Nagyszur- dok	752	136	107	10	23	-	91	1119
Tirol Királykegye	8	36	923	1	88	-	366	1422
Valeapai Valeapáj	1109	40	12	1	6	-	31	1199
Vasiova Vassafalva	815	223	335	12	15	1	27	1428
Vermeș Krassóvermes	2036	125	18	2	94	-	36	2311
Total	25137	2611	4177	143	746	3	956	33773
%	74,4	7,7	12,4	0,4	2,2	*	2,8	100

* Sub 0,1%.

ro – români, ma – maghiari, ge – germani, sc – sârbi și croați sl – slovaci, ru – ruteni.

Sursa: *A Magyar Szent Korona Országainak 1910 evi Népszámlálása*, vol. I, Budapesta, 1912, p. 342–345.

Autoritățile maghiare au înregistrat la recensământul din anul 1910, ca de altfel la toate cele anterioare, limba maternă a celor recenzați și nu neamul sau etnia. În consecință, structura etnică pentru perioada respectivă, nu poate fi reconstituită decât după limbile materne incluse în chestionar: maghiară, germană, română, slovacă, rutenă, sârbă și croată. Celelalte limbi materne, au fost incluse la rubrica „altele”. Prin asemenea artificii, autoritățile au încercat să schimbe în mod artificial, compoziția etnică a statului maghiar.

Cu toate acestea, observăm că și în anul 1910, majoritatea covârșitoare a populației era românească, chiar mai numeroasă și cu o pondere mai mare ca în anul 1930, în condițiile în care și populația din Plasa Bocșa-Montană a fost mai numeroasă. Și maghiarii au avut o pondere mai mare, cu peste două procente, decât în 1930. Este de reținut că deși valorile brute ale populației germane au scăzut și ele, ponderea lor, în structura etnică a plasei a crescut.

Să mai constatăm și procentul destul de mare a celor care au fost incluși la rubrica „altele”. În general, aici au fost incluși țigani, cei mai numeroși fiind în localitățile Berzovia (*NépszámlálásI* 1910, p. 344), Bocșa Română (*NépszámlálásI* 1910, p. 344), Doclin (*NépszámlálásI* 1910, p. 342),

Ezeriș (NézsámlálásI 1910, p. 350)⁴ Ramna (NézsámlálásI 1910, p. 344), Valeapai (NézsámlálásI 1910, p. 344), Vermeș (NézsámlálásI 1910, p. 342). Tot la această rubrică, îi regăsim pe cehi (NézsámlálásI 1910, p. 342). Aceștia erau majoritari în localitățile Fizeș, Surducul Mare, împreună cu moravii, precum și la Tirol, împreună cu crașovenii.

Tabelul nr. 3. Structura etnică în Plasa Bozovici, la recensământul din anul 1930

Localitatea	Etnia											Total
	ro	ma	ge	ru	sc	bu	cs	ev	ți	an	nd	
Bănia	1930	-	1	1	1	1	4	-	27	-	-	1965
Borlovenii Noi	657	14	2	-	-	-	3	-	19	3	-	698
Borlovenii Vechi	848	-	6	-	-	-	-	-	58	-	-	912
Bozovici	2914	37	173	-	2	-	66	26	421	2	-	3644
Dalboșeț	2147	-	11	1	3	-	8	-	8	-	2	2180
Gârbovăț	1455	-	1	-	-	-	-	-	93	-	-	1549
Lăpușnicul Mare	1919	1	4	-	-	-	-	-	227	4	-	2155
Moceriș	1166	-	4	-	-	-	5	-	7	-	-	1182
Pătaș	1062	-	-	-	-	-	-	-	43	-	-	1105
Prigor	1511	-	3	2	-	-	6	-	24	-	-	1546
Prilipeț	1452	1	12	-	-	-	20	-	64	-	-	1549
Putna	291	-	1	-	-	-	7	-	33	-	1	333
Ravensca	2	-	-	-	-	-	386	-	-	-	-	388
Rudăria	2240	-	13	2	-	-	4	-	100	-	-	2359
Șopotu Nou	1454	1	1	-	-	-	-	1	9	-	-	1466
Șopotu Vechi	1341	-	-	-	-	-	-	4	15	--	-	1360
Total	22387	54	232	6	6	1	505	31	1148	9	3	24389
%	91,8	0,2	0,9	*	*	*	2,0	0,1	4,7	*	*	100

* Suv 0,1%

ro – români, ma – maghiari, ge – germani, ru – ruși, uc – ucrainieni și ruteni, sc – sârbi și croați, bu – bulgari, cs – cehi și slovaci, pl – polonezi, ev – evrei, tr – turci, ți – țigani, an – alte naționalități, nd – nedecarați.

Sursa: *Recensământul General al Populației României din 29 decembrie 1930*, vol. II, partea I, București, 1938, p. 116–117.

Fiind mai mică, cuprinzând doar 16 comune, Plasa Bozovici, avea o populație de 24.389, din care 91,8% erau români. Aceștia trăiau în toate comunele din plasă, cei mai mulți fiind în centru de plasă, la Bozovici și la Rudăria. Cei mai puțini, doar doi români au fost înregistrați la Ravensca, o comună mică, cu doar 388 de suflete, din care 386 erau cehi și slovaci, dar probabil că erau doar cehi.

După români, ponderea cea mai mare, cu 4,7%, o aveau țiganii. Urmau cehii și slovaci cu 2,0%, germanii cu 0,9% și maghiarii cu 0,2%. Comuna cea mai „cosmopolită” era Bozovici, care avea și cea mai numeroasă populație, după cum rezultă din tabelul nr. 3.

Păstrând același algoritm, să vedem în continuare, situația acelorși localități la recensământul din 1910.

⁴ În anul 1910 aceasta aparținea de Plasa Reșița

Tabelul nr. 4. Structura etnică din Plasa Bozovici, în anul 1910

Localitatea	Etnia							Total
	ro	ma	ge	sc	sl	ru	altele	
Bănia Bánya	2363	13	3	1		-	23	2403
Borloveni- iNoiÚjbotlóvéný	643	63	1	1	-	-	23	731
Borlovenii Vechi Óborlovénýl	1009	-	1	-	-	-	7	1017
Bozovici Bozovics	3326	206	320	16	3	-	363	4243
Dalboșeț Dalbosfalva	2332	17	22	11	3	-	23	2408
Gârbovăț Gerbócs	1843	1	1	-	-	-	11	1856
LăpușniculMar Nagylaposnok	2197	-	4	1	-	-	45	2247
MocerișMacs Mocsátos	1316	-	1	-	-	-	12	1329
Pătaș Nérapatas	1242	-	5	-	-	-	41	1288
Prigor Néráhal- mos	1761	3	8	2	-	-	12	1786
Prilipeț Perebő	1687	4	6	1	-	-	48	1746
Putna Putna	392	-	-	-	-	-	18	410
Ravensca- Almásróna	5	-	-	-	-		350	355
Rudăria Eftimie Murgu Ógerlistye	2541	2	5	1	-	-	21	2570
ȘopotuNou Újsopot	1268	-	-	-	-	-	9	1281
ȘopotuVechi Ósopot	1463	5	5	-	-	-	18	1491
Șumița Cseherdős	-	-	2	-	1	-	424	427
Lăpușnicel Kislaposnok	954	2		-	-	-	21	977
Pervova Porhó	1179	34	3	-	-	1	13	1230
Total	27521	350	387	34	7	1	1482	29782
%	92,4	1,2	1,3	0,1	*	*	5,0	100

* Sub 0,1%.

ro – români, ma – maghiari, ge – germani, sc – sârbi și croați sl – slovaci, ru – ruteni.

Sursa: *A Magyar Szent KoronaOrszágainak 1910 eviNépszámlálása*, vol. I, Budapesta, 1912, p. 344–345.

La recensământul din anul 1910, românii din această plasă, au înregistrat valori brute și relative, mai mari ca în anul 1930. Să remarcăm și scăderea valorilor din dreptul maghiarilor și germanilor după anul 1918. Cea mai mare pondere după români, o avea cei care au fost trecuți la rubrica „alții”. În cazul acestei plase, editorii rezultatelor recensământului nu au mai precizat localitățile cu etnia majorității populației care a fost inclusă la rubrica respectivă. Coroborând

datele pe localități din anul 1910, cu cele similare din tabelul nr. 4, putem trage concluzia că majoritatea acestor persoane, au fost țigani. La recensământul din 1930, această etnie a avut în Plasa Bozovici o pondere de 4,7%, iar locuitorii a căror limbă maternă nu a fost înregistrată la recensământul din anul 1910, au reprezentat 5,0%.

În ordine alfabetică, următoarea plasă pe care o supunem analizei, este Moldova-Nouă. La ambele recensăminte, aceasta a cuprins un număr de 22 de localități. În anul 1930, a fost înregistrată o ușoară creștere a numărului de locuitori, de 393 de suflete. Dacă în privința dinamicii populației nu sunt mari schimbări, modificări mai importante sunt de consemnat în privința ponderii diferitelor etnii.

Populația românească, care era majoritară, în decurs de 20 de ani, de la 13.228 când reprezenta 47,0% din populația plasei, a crescut la 15.699 (55,0%). Toate celelalte etnii, au cunoscut în schimb, în aceeași perioadă, o diminuare a prezenței lor. Cea mai mare scădere a fost înregistrată de către maghiari, de la 604 (2,1%) la 131 (0,4%).

Tabel nr. 5. Structura etnică în Plasa Moldova-Nouă, la recensământul din 1930

Localitatea	Etnia											Total
	ro	ma	ge	ru	sc	bu	cs	ev	ți	an	nd	
Belobreșca	56	-	4	-	997	-	7	-	7	-	-	1071
Berzasca	1561	30	114	-	28	-	170	6	29	1	-	1939
Bigăr	13	-	7	-	-	-	483	-	-	-	-	503
Câmpia	544	-	2	-	829	-	-	-	27	-	-	1402
Coronini	1035	1	-	1	1	-	1	-	-	-	-	1039
Divici	78	-	-	-	572	-	-	-	-	-	-	650
Gârnice	6	-	3	-	-	-	1090	-	20	-	-	1119
Gornea	953	1	1	-	16	-	3	-	9	-	-	983
Liubcova	368	7	16	-	1156	-	91	4	-	-	-	1642
Măcești	43	-	-	-	721	-	-	-	-	-	-	764
Moldova Nouă	3632	26	198	-	38	1	40	-	47	-	-	3982
Moldova Veche	363	36	33	-	1645	1	31	-	4	-	-	2113
Moldovița	459	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	462
Padina Matei	997	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	997
Pojejena de Jos	915	2	-	-	8	-	-	-	1	-	-	926
Pojejena de Sus	197	6	-	-	434	-	12	1	-	-	-	650
Radimna	76	-	1	-	701	-	1	-	53	-	-	832
Sântelena	8	-	-	--	-	-	935	-	-	-	-	943
Sichevița	2765	2	5	-	6	-	7	1	6	-	-	2792
Socol	264	20	38	1	1256	-	5	2	160	1	-	1747
Suşca	649	-	2	-	14	-	-	-	-	-	-	665
Zlatița	717	-	9	-	317	-	192	-	132	-	-	1367
Total	15699	131	436	2	8739	2	3068	14	495	2	-	28588
%	55,0	0,4	1,5	*	30,5	*	10,7	*	1,7	*	-	100

* Sub 0,1%.

ro – români, ma – maghiari, ge – germani, ru – ruși, uc – ucrainieni și ruteni, sc – sârbi și croați, bu – bulgari, cs – cehi și slovaci, pl – polonezi, ev – evrei, tr – turci, ți – țigani, an – alte naționalități, nd – nedeclarați.

Sursa: *Recensământul General al Populației României din 29 decembrie 1930*, vol. II, partea I, București, 1938, p. 116–119.

În Plasa Moldova-Nouă, cei mai numeroși după români, au fost sârbii și croații. În anul 1910, numărul lor a fost de 10.532 (37,3%). Într-un număr de nouă localități, ei au reprezentat majoritatea populației, după cum rezultă din tabelul nr. 6. În 1930, numărul lor a scăzut la 8.739 (30,5%). În pofida acestei diminuări, au rămas tot cea mai numeroasă etnie după români, ei fiind majoritari în aceleași localități. Această scădere a valorilor absolute și relative, se poate explica prin schimbările geopolitice de la sfârșitul Primului Război Mondial. Învecinarea județului Caraș cu Regatul Sârbo-Croato-Sloven, proaspăt constituit, a reprezentat cu siguranță o atracție pentru unii etnicii sârbi și croați, care după anul 1918, au optat să trăiască în statul slav.

Tabelul nr. 6. Structura etnică în Plasa Moldova-Nouă, în anul 1910

Localitatea	Etnia							Total
	ro	ma	ge	sc	sl	ru	altele	
Belobreșca Fejérdomb	7	16	14	990	-	-	20	1047
Berzasca Berszászka	1695	173	222	38	-	1	265	2394
Bigăr Bigér	4	-	2	-	-	-	367	373
Câmpia Néramező	350	1	9	1187	-	-	25	1572
Coronini Pescari Lászlóvára	966	9	-	3	-	-	5	983
Divici Divécs	68	1		637	-	-		706
Gârnici Szőrenybuzás	6	15	2		-	-	1025	1048
Gornea Felsőlupkó	950	3	-	2	-	-	18	973
Liubcova Alsólupkó	296	5	20	1184	-	-	133	1638
Măcești Mátyásmező	26	-	5	699	-	-	1	731
Moldova Nouă Újmoldova	2934	91	295	41	3	-	73	3437
Moldova Veche Ómoldova	76	59	46	1939	-	-	31	2151
Moldovița Kiskárolyfalva	393	-	4	-	-	-	10	407
Padina Matei Mátévölgye	798	1	-	-	-	-	-	799
Pojejena de Jos Alsópozsgás	859	-	-	9	-	-	40	908
Pojejena de Sus Felsőpozsgás	17	26	5	610		-	6	664
Radimna Rádonya	92	1	1	744	-	-	8	846
Sfânta Elena Dunaszenilona	1	1	-	-	1	-	811	814

Localitatea	Etnia							Total
	ro	ma	ge	sc	sl	ru	alte	
Sichevița Szikes-falu	2508	14	14	41	-	-	46	2623
Socol Nérasolymos	88	169	93	1586	8	-	51	1995
Șușca Sisak	644	7	8	58	-	-	8	725
Zlatița Néaraanyos	450	12	13	764	-	-	122	1361
Total	13228	604	753	10532	12	1	3065	28195
%	47,0	2,1	2,7	37,3	*	*	10,9	100

* Sub 0,1%.

ro – români, ma – maghiari, ge – germani, sc – sârbi și croați sl – slovaci, ru – ruteni.

Sursa: *A Magyar Szent Korona Országainak 1910 evi Népszámlálása*, vol. I, Budapesta, 1912, p. 354–355.

O pondere semnificativă (10,9%), au reprezentat-o la recensământul din 1910, cei a căror limbă maternă nu a fost înregistrată. Conform precizărilor făcute de cei care s-au ocupat de editarea rezultatelor recensământului, dar și din coroborarea cu datele incluse în tabelul nr. 5, cehii și țiganii erau cei mai numeroși.

În localități, precum Berzasca, Bîger, Gârnic, Liubcova, Moldova Nouă, Sfânta Elena, Sichevița, Zlatița, majoritatea locuitorilor incluși la rubrica „alții”, au fost cehi (*Népszámlálás* 1910, p. 354). La Moldova-Veche (*Népszámlálás* 1910, p. 342), cei mai mulți din această categorie de locuitori erau tot cehii, dar și țiganii, iar la Pojejena de Jos și Socol, țiganii au fost cei mai numeroși (*Népszámlálás* 1910, p. 342).

Tabelul nr. 7. Structura etnică în Plasa Oravița la recensământul din anul 1930

Localitatea	Etnia														Total
	ro	ma	ge	ru	uc	sc	bu	cs	pl	ev	tr	ți	an	nd	
Agadici	686	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	688
Berliște	912	5	6	-	-	2	-	-	-	-	-	22	-	-	947
Bogodint	767	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	768
Brezon	4	22	272	-	-	-	-	13	-	-	-	-	-	-	311
Cacova	1357	16	97	1	-	-	1	5	-	1	-	87	-	-	1565
Calina	470	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	470
Cărbunari	1661	1	-	-	-	-	-	6	-	-	-	5	-	-	1673
Cârnecea	828	17	17	-	1	2	1	3	-	1	-	44	1	-	915
Ciclova Română	2796	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2800
Ciortea	587	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	14	-	-	602
Ciuchiciu	1643	3	15	-	-	-	-	2	-	2	-	-	-	-	1665
Ciudanovița	468	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	-	-	478
Comoriște	1151	22	34	-	-	4	-	2	2	-	-	62	-	-	1277
Forotic	1170	8	24	-	-	-	1	-	-	2	-	62	-	-	1267
Giurgiova	504	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24	-	-	528
Greoni	1301	3	17	-	-	1	-	4	-	-	-	96	-	-	1422
Iam	813	34	14	3	-	-	4	3	-	4	1	34	1	-	911
Iertof	583	-	1	-	-	-	-	10	-	-	-	-	-	-	594
Ilidia	1553	2	3	1	-	1	-	-	1	1	-	48	-	-	1610
Jitin	487	-	1	-	-	-	-	-	-	4	-	11	-	-	503

Localitatea	Etnia														Total
	ro	ma	ge	ru	uc	sc	bu	cs	pl	ev	tr	ți	an	nd	
Lescovița	154	-	-	1	-	853	-	1	-	-	-	6	-	-	1015
Macoviște	666	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	666
Maidan	904	8	18	-	--	-	-	1	-	-	-	44	-	-	975
Mercina	1280	6	13	-	-	4	-	25	-	2	-	63	-	-	1393
Milcoveni	945	-	9	-	-	16	-	-	-	2	-	43	-	-	1015
Naidaș	2338	11	1	-	-	12	-	1	-	5	-	10	-	-	2378
Nicolinț	1037	1	4	-	-	1	-	-	-	-	-	50	-	-	1093
Petrilova	831	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	834
Potoc	1337	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	1340
Răcășdia	2587	11	32	-	-	2	-	-	--	4	-	29	1	-	2666
Rusova Nouă	385	2	-	-	-	11	-	-	-	-	-	10	-	-	408
Rusova Veche	394	-	5	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	400
Sasca	1206	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1210
Sasca Montană	1184	15	257	-	-	-	-	-	-	4	-	-	1	-	1461
Secășeni	1244	1	15	-	-	-	-	2	-	-	-	43	-	-	1305
Slatina	1252	-	-	-	-	-	--	1	-	-	-	15	-	-	1268
Socolari	1213	-	3	-	-	-	-	2	-	3	-	-	-	-	1221
Staierdorfana 1*	1571	236	5562	28	8	68	9	2319	208	9	-	-	57	4	10080
Știnăpări	821	3	6	-	-	1	-	-	-	-	-	6	-	-	837
Ticvaniul Mare	1372	1	60	1	-	1	-	1	-	-	-	15	1	-	1452
Ticvaniul Mic	1167	-	25	-	-	-	-	-	-	-	2	12	-	-	1204
Vărădia	2078	8	68	2	-	7	-	2	2	7	-	55	-	-	2231
Vrani	1395	1	16	-	-	4	-	19	-	1	-	65	-	4	1505
Vrăniuț	1256	-	10	1	-	-	-	-	-	3	-	40	-	-	1310
Total	48358	439	6616	38	9	992	16	2423	213	58	3	1025	62	8	60261
%	80,2	0,7	10,9	0,1	*	1,6	*	4,0	0,3	0,1	*	1,7	0,1	*	100

* Sub 0,1%

ro – români, ma – maghiari, ge – germani, ru – ruși, uc – ucrainieni și ruteni, sc – sârbi și croați, bu – bulgari, cs – cehi și slovaci, pl – polonezi, ev – evrei, tr – turci, ți – țigani, an – alte naționalități, nd – nedecarați.

Sursa: *Recensământul General al Populației României din 29 decembrie 1930*, vol. II, partea I, București, 1938, p. 118–119.

Cea mai mare plasă a județului Caraș în anul 1930, a fost Plasa Oravița. Aceasta s-a format prin unirea plaselor Jám și Oravița, existente înainte de anul 1918. Două comune, Krassószombat (Banatska Subotica) (NépszámlálásI 1910, p. 342) și Udvarszállás (Dobričevo) (NépszámlálásI 1910, p. 346), din cele 28 existente în Plasa Jám, aparțineau în anul 1930 de Regatul Sârbo-Croato-Sloven. De asemenea, localitatea Răchitova (Rakító), prezentă în Plasa Oravița în anul 1910 (NépszámlálásI 1910, p. 350), a devenit parte a orașului Oravița până în anul 1930. Populația sa de 60.261 de locuitori⁵, era distribuită în 44 de comune. Înainte cu 20 de ani, în aceleași comune populația era de 70.619, cu 10.360 de persoane mai mult, conform datelor din tabelul nr. 8.

⁵ Din tabellipsește o persoană de etniegreacă

Cea mai populată localitate a fost Staierdorfanina (Anina), care la vremea respectivă avea 10.080 de locuitori, adică 16,7% din totalul populației. Cea mai mică populație, după cum se poate vedea din tabelul nr. 7, se afla la Brezon. Cei 311 locuitori, reprezentau doar 0,5% din populația plasei. În această localitate, populația covârșitoare a fost de origine germană. De fapt, cu excepția a 11 comune, populația de origine germană avea o prezență semnificativă de 11,0% în cadrul acestei plase.

Tabelul nr. 8. Structura etnică în Plasa Oravița, în anul 1910

Localitatea	Etnia							Total
	ro	ma	ge	sc	sl	ru	altele	
Agadici Agadics	833	5	5	2	-	-	-	845
Berliște Berlistye	1094	16	4	1	-	-	35	1150
Bogodinț Bogorfalva	835	-	4	-	-	-	6	845
Brezon Bársonyfalva	-	14	354	1	9	-	8	386
Cacova Kákófalva	1762	40	152	7	2	-	9	1972
Calina Galonya	603	3	-	-	-	-	7	613
Cărbunari Szenesfalu	1469	-	2	-	-	-	1	1473
Cârnecea Kernyécса	1010	19	35	5	-	-	15	1084
CiclovaRomână Csiklófalu	3164	14	6	2	-	-	15	3201
Ciortea Csorda	661	4	-	-	-	-	11	676
Ciuchiciu Tyukó	1759	1	10	-	-	-	15	1785
Ciudanovița Csudafalva	602	19	7	-	-	-	20	648
Comoriște Komornok	1340	48	77	40	-	-	48	1553
Forotic Forotik	1343	25	56	-	6	-	52	1482
GiurgiovaKa- rasszentgyörgy	732	4	2	-	-	-		738
Greoni Gerőc	1659	5	14	2	-	-	65	1745
Iam Jám	995	109	46	1	-	-	2	1153
Iertof Hévéř	621	-	-	-	-	-	8	629
Ilidia Illyléd	1995	-	13	1	-	-	37	2046
Jitin Dicsény	582	-	5	1	-	-	17	605
Lescovița Néramogyorós	390	2	4	719	-	-	-	1115

Macoviște Mákofalva	689	-	-		-	-		689
Maidan (Brădișoru de Jos) Majdán	1091	20	12	58	-	-	34	1215
Mercina Mercsény	1604	35	23	5	1	-	31	1699
Milcoveni Mirkóc	1127	3	6	4	-	-	3	1143
Naidaș Néranádas	2655	30	8	19	-	-		2712
Nicolinț Miklós háza	1182	4	5	-	-	-	32	1223
Petrilova Petrilova	865	1	5	-	-	-	6	877
Potoc Harompatak	1350	-	16	-	-	-	6	1372
Răcășdia Rakasd	2889	32	30	4	-	-	30	2985
Rusova Nouă Újruszóc	411	-	4	1	-	-	-	416
Rusova Veche Ójruszóc	361	-	-	1	-	-	-	362
Sasca Szászka	1404	1	-	1	-	-	-	1406
Sasca Montană Szászkabánya	1341	99	420	8	-	-	20	1888
Secășeni Krassószekás	1437	8	27	-	3	-	-	1508
Slatina Néraszlatina	1388		1	1	-	-	3	1393
Socolari Szakalár	1352	9	2	-	-	-	6	1369
Staierdorfanina Stájerlak	1280	705	8837	65	564	85	800	12336
Știnăpări Mária havas	679	7	3	-	-	-	3	692
Ticvaniul Mare Nagytikvány	1589	6	46	1	-	-	42	1684
Ticvaniul Mic Kistikvány	1377	5	21	-	-	-	5	1408
Vărădia Varadia	2785	156	107	12	7	-	43	3110
Vrani Alsóvárány	1816	5	20	5	-	-	29	1875
Vrăniuț Felsővárány	1499	8	12	3	-	-	25	1547
Total	55620	1462	10401	970	592	85	1489	70619
%	78,7	2,1	14,7	1,4	0,8	0,1	2,1	100

ro – români, ma – maghiari, ge – germani, sc – sârbi și croați sl – slovaci, ru – ruteni.

Sursa: *A Magyar Szent Korona Országának 1910 évi Népszámlálása*, vol. I, Budapesta, 1912, p. 346–347 și 350–351.

Analiza din punct de vedere al evoluției compoziției etnice a acestei plase între cele două momente de evaluare, ne permite să constatăm câteva realități interesante.

La ambele recensăminte, populația majoritară a fost cea românească, ponderea ei crescând

chiar, de la 78,7%, la 80,2%, cum se poate observa în tabele nr. 7 și 8. Paradoxal însă, între cele două recensăminte, numărul românilor a scăzut, cu un număr de 7.262 de persoane, adică cu 13,0%. Pe fondul scăderii prezenței și a celorlalte etnii, ponderea românilor a crescut. Rămâne de explicat însă, care au fost cauzele care au dus la diminuarea importanței a numărului românilor din cele 44 de comune. În acest moment al investigației noastre, cel puțin noi nu avem un răspuns documentat la această situație.

O scădere a numărului persoanelor, se constată și în cazul maghiarilor și a germanilor.

O altă constatare interesantă, am identificat-o în cazul sârbilor și croaților. Se observă o ușoară creștere a numărului și a ponderii lor în anul 1930, în condițiile în care, în Plasa Moldova-Nouă după cum am văzut mai sus, numărul acestora a scăzut, în condițiile pe care le-am explicat la locul potrivit.

În anul 1910, ca și în cazul celorlalte plase, nu apar evidențiați separați ca etnie, țigani, cehii și moravii. Sunt amintite doar localitățile în care prezența acestora era mai numeroasă. Un număr mai mare de țigani, erau la Berliște (NépszámlálásI 1910, p. 346), Comoriște (NépszámlálásI 1910, p. 350), Forotic (NépszámlálásI 1910, p. 350), Greoni (NépszámlálásI 1910, p. 350), Ilidia (NépszámlálásI 1910, p. 346), Maidan (NépszámlálásI 1910, p. 350), Mercina (NépszámlálásI 1910, p. 346), Nicolinț (NépszámlálásI 1910, p. 346), Răcășdia (NépszámlálásI 1910, p. 346), Secășeni (NépszámlálásI 1910, p. 350), Ticvaniul Mare (NépszámlálásI 1910, p. 350).

La Staierdorfanina în schimb, marea majoritate din cele 800 de sufletele căror limbă maternă nu a fost înregistrată, au fost cehi și moravi (NépszámlálásI 1910, p. 350). În anul 1930, recenzorii au consemnat în dreptul cehilor și a slovacilor, un număr de 2.319 persoane. La recensământul din anul 1910, au fost înregistrați un număr de 564 de slovaci. Dacă presupunem că toate cele 800 de persoane care au fost incluse la rubrica „alții” ar fi fost doar cehi și moravi, numărul total ar fi trebuit să fie în jur de 1.364. Dar am văzut că numărul lor era mai mare, cu aproximativ 1.000 de persoane. Această situație poate fi explicată printr-un posibil fenomen migratoriu spre centrul minier de la Anina, care să fi avut loc în rândul cehilor din fostul comitat Caraș-Severin, având în vedere că mineritul era una din principalele lor ocupații.

Plasa Reșița, avut la recensământul din anul 1930, un număr de 23 de comune. Din localitățile înregistrate în anul 1910, lipseau Ezeriș (NépszámlálásI 1910, p. 350), care a fost alipită la Plasa Bocșa-Montană (Recensământ 1930, p. 116) și localitatea Reșița, devenită între timp centru urban. Populația totală a înregistrat cifra de 28.061, cu 2.931 mai puțini locuitori decât la recensământul din anul 1910, în aceleași localități. Cea mai populată comună a fost la fel ca și în anul 1910, Târnova, ea înregistrând chiar și o ușoară creștere, pe care trebuie să o punem mai ales pe seama sporirii numărului de români. La nivelul întregii plase însă, și în cazul acesteia, se constată o scădere a numărului lor, cu 1.287 de persoane, adică cu 4,1%. Dacă la recensământul din anul 1910, românii din localitățile care făceau parte din această plasă în anul 1930, au reprezentat 65,5%, în 1930 ei au avut o pondere de 67,7%, cu toate că numărul lor a scăzut după cum se poate observa comparând tabelele nr. 9 și 10.

Aceeași realitate, poate fi sesizată și în cazul maghiarilor, a căror număr aproape că s-a înjumătățit, dar ponderea lor a crescut de la 0,1% la 0,6%. În cazul germanilor, scăderea numărului lor, este însoțită și de o diminuare ușoară a ponderii lor în cadrul acestei plase.

O situație pe care o constatăm la Plasa Reșița, mai puțin evidentă în cazul celorlalte plase din județul Caraș, a fost numărul mare al persoanelor incluse la rubrica „alții”. În anul 1910, numărul acestora a fost de 7.967 (25,7%). Deși recensământul din 1930 a fost organizat pe alte baze față de cel din 1910, ponderea acestei categorii de locuitori a continuat să se mențină ridicată: 21,7%, adică 6.087 de persoane. O parte persoanelor care au fost incluse în anul 1910 în această rubrică, o găsim între cei 888 (3,2%) de țigani recenzați în 1930.

Tabelul nr. 9. Structura etnică în Plasa Reșița, la recensământul din anul 1930

Localitatea	Etnia													Total
	ro	ma	ge	ru	uc	sc	bu	cs	pl	ev	ți	an	nd	
Apădia	767	-	3	-	-	-	-	-	-	-	92	-	-	862
Brebul	1114	6	50	-	-	-	-	-	-	4	108	-	-	1282
Carașova	74	18	153	-	-	1	-	6	1	13	83	2587	4	2940
Câlnic	1880	24	65	-	-	-	-	6	-	1	105	-	-	2081
Clocotici	5	2	4	-	-	-	-	-	-	-	37	1024	2	1074
Cuptoare Secul	535	23	453	1	-	-	-	-	-	-	19	7	-	1038
Delinești	1020	4	5	-	-	-	-	-	-	-	16	-	-	1045
Doman	585	31	320	8	-	5	-	63	4	-	1	19	2	1038
Gârliște	1428	10	10	2	-	1	-	-	-	6	9	-	1	1467
Goruia	656	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	661
Iabalcea	48	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16	275	-	339
Lupac	28	8	46	7	-	-	-	5	2	-	-	727	-	826
Mâniom	470	3	1	-	-	2	3	-	-	-	-	-	-	476
Nermet	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	640	-	642
Ohabia	307	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	307
Rafnic	363	1	3	-	-	1	-	-	-	-	16	332	-	716
Soceni	953	8	-	-	-	-	-	-	-	4	26	-	-	991
Târnova	3484	-	5	-	-	-	-	-	-	-	114	-	-	3603
Țerova	702	9	12	-	-	-	-	-	-	-	81	2	-	806
Valeadeni	1021	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1022
Văliug	1037	7	571	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	1618
Vodnic	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	9	474	4	489
Zorlenț Mare	2523	8	29	-	3	2	-	4	-	16	153	-	-	2738
Total	19002	163	1736	19	3	12	3	84	7	44	888	6087	13	28061
%	67,7	0,6	6,2	*	*	*	*	0,3	*	0,1	3,2	21,7	*	100

* Sub 0,1%

ro – români, ma – maghiari, ge – germani, ru – ruși, uc – ucrainieni și ruteni, sc – sârbi și croați, bu – bulgari, cs – cehi și slovaci, pl – polonezi, ev – evrei, tr – turci, ți – țigani, an – alte naționalități, nd – nedecarați.

Sursa: *Recensământul General al Populației României din 29 decembrie 1930*, vol. II, partea I, București, 1938, p. 118–119.

Tabelul nr. 10. Structura etnică în Plasa Reșița, în anul 1910

Localitatea	Etnia							Total
	ro	ma	ge	sc	sl	ru	alte	
Apădia Apădia	939		1	-	-	-		940
Brebul Perlő	1152	10	86	-	1	-	88	1337
Carașova Krassóvár	50	40	116	6	9	-	2974	3195
Câlnic Kőlnök	2065	22	28	1	1	-	83	2200
Clocotici Krassócsörgő	8	3	3	-	-	-	1185	1199

Cuptoare Secul Kemencseszék	615	43	574	4	6	-	165	1407
Delinești Delényes	1106	6	42	-	-	-	2	1156
Doman Domány	675	30	411	2	3	-	71	1192
Gârliște Gerlistye	1593	21	15	2	-	-	1	1632
Goruia Gorony	788	1	15	4	-	-	1	809
Iabalcea Krassóalmás	2	1	7	-	-	-	386	396
Lupac Kiskrassó	7	19	39	-	3	-	786	854
Moniom Monyó	544	4	9	5	-	-		562
NermedNermed	-	-	11	-	-	-	662	673
Ohabîța Kisszabadi	336	-	-	-	-	-	9	345
Rafnic Kengyeltó	1	3	2	1	1	-	738	746
Soceni Szócsán	1113	4	16	-	-	-	42	1175
Târnova Tornó	3417	22	14	1	-	-	95	3549
Țerova Krassócsér	770	2	14	-	-	-	94	880
Valeadeni Váldény	1047	-	1	-	-	-	13	1061
Văliug Ferencfalva	1256	42	878	2	-	-	19	2197
Vodnic Vizes	2	8	4	-	-	-	464	478
ZorlențuMare Alsózorolenc	2803	26	88	-	1	2	89	3009
Total	20289	307	2374	28	25	2	7967	30992
%	65,5	0,1	7,7	0,1	*	*	25,7	100

* Sub 0,1%

ro – români, ma – maghiari, ge – germani, sc – sârbi și croați sl – slovaci, ru – ruteni.

Sursa: *A Magyar Szent Korona Országainak 1910 évi Népszámlálása*, vol. I, Budapesta, 1912, p. 346–347 și 350–353.

Conform informațiilor furnizate de recensământul din 1910, reprezentanții acestei etnii, au avut un număr semnificativ în localitățile Călnic, Soceni, Târnova, Țerova, Zorlențu Mare (NépszámlálásI 1910, p. 350).

În Plasa Reșița, recenzorii maghiari, au semnalat și prezența semnificativă acrașovenilor (NépszámlálásI 1910, p. 352) în localități precum, Iabalcea, Lupac, Nermed, Rafnic, Vodnic. În localitățile Brebul, Carașova și Clocotici, crașovenii și țiganii reprezentau majoritatea celor care aveau altă limbă maternă decât cele trecute în chestionar (NépszámlálásI 1910, p. 352). La Doman, locuitorii care aveau altă limbă maternă, erau cehi și italieni (NépszámlálásI 1910, p. 350), iar la Cuptoare (NépszámlálásI 1910, p. 352) erau erau cehi, moravi și italieni.

Se pare că Plasa Reșița a avut cea mai mare diversitate etnică, situație care a fost înregistrată la ambele recensăminte.

Mediul urban al județului Caraș în 1930, era complet diferit față de cel din 1910 a comitatului Caraș-Severin. Orașele Caransebeș și Lugoj, au fost incluse la județul Severin (Recensământ 1930, p. 402). În consecință, mediul urban a fost asigurat de localitățile Oravița și Reșița, ridicate la rangul de orașe. Acestea erau în anul 1910 centre de plasă. Populația urbană a județului Caraș, număra 29.453 de suflete. Dintre aceștia, 9.585 au fost înregistrați în Oravița – reședința de județ – și localitățile suburbane, Broșteni și Ciclova Montană și 19.868 în orașul Reșița. Populația urbană reprezenta 14,6% din totalul populației. Și la acest capitol, între județele bănățene, județul Caraș se situa pe ultimul loc. În județul Timiș-Torontal, 19,5% era reprezentată de populația urbană (Recensământ 1930, p. 468), iar în județul Severin, 16,9% din populație, locuia în orașe (Recensământ 1930, p. 402).

Să urmărim în continuare, structura etnică a populației urbane.

Tabelul nr. 11. Structura etnică a populației urbane a județului Caraș la recensământul din anul 1930

Localitatea	Etnia																Total
	ro	ma	ge	ru	uc	sc	bu	cs	pl	ev	gr	ar	tr	ți	an	nd	
Oravița	6583	459	2155	8	1	45	3	82	3	101	-	-	3	122	16	4	9585
Broșteni	1327	-	8	-	-	-	-	28	-	7	-	-	-	10	-	-	1380
Ciclova Montană	1353	3	62	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1418
Reșița	5851	2127	10637	36	18	75	21	381	38	300	3	1	1	257	84	38	19868
Total	12434	2568	12792	44	19	120	24	463	41	401	3	1	4	379	100	42	29453
%	42,2	8,8	43,4	0,1	*	0,4	*	1,6	0,1	1,4	*	*	*	1,3	0,3	0,1	100

* Sub 0,1%

ro – români, ma – maghiari, ge – germani, ru – ruși, uc – ucrainieni și ruteni, sc – sârbi și croați, bu – bulgari, cs – cehi și slovaci, pl – polonezi, ev – evrei, gr – greci, tr – turci, ți – țigani, an – alte naționalități, nd – nedeclarați.

Sursa: *Recensământul General al Populației României din 29 decembrie 1930*, vol. II, partea I, București, 1938, p. 116–117.

Tabelul nr. 12. Structura etnică a populației în anul 1910, în localitățile care au devenit orașe în perioada interbelică

Localitatea	Etnia							Total
	ro	ma	ge	sc	sl	ru	alte	
Oravița Oravicabánya	1333	515	2084	93	7		47	4079
Oravița Română Oravicafalu	1682	367	585	84	7	1	110	2836
Răchitova Rakito	942	7	8	1				958
Broșteni Krassóborostyán	1653	12	3	1			42	1711
Ciclova Montană Csiklóbánya	1876	15	101	6			3	2001
Reșița Resicabánya	3796	2713	9435	168	549	41	682	17384
Total	11282	3629	12216	353	563	42	884	28969
%	38,9	12,5	42,1	1,2	1,9	0,1	3,0	100

ro – români, ma – maghiari, ge – germani, sc – sârbi și croați sl – slovaci, ru – ruteni.

Sursa: *A Magyar Szent Korona Országainak 1910 évi Népszámlálása*, vol. I, Budapesta, 1912, p. 350–354

Analiza tabelelor nr. 11–12, ne permite să facem câteva constatări.

În primul rând se poate observa un ușor trend ascendent, de 1,6%, în ceea ce privește creșterea populației urbane. Apreciem că această dinamică a fost datorită dezvoltării sectorului industrial și minier din aceste centre și mai puțin a fenomenului de urbanizare, care ar trebui studiat cu un alt prilej.

Sub aspect etnic, preponderența populației de origine germană, se constată la ambele recensăminte, pe fondul creșterii ponderii populației românești. În cifre valorice, creșterea a fost de 1.152 persoane, ponderea lor fiind în creștere și pe fondul scăderii numărul maghiarilor, sârbilor și croaților, după evenimentele anului 1918.

Comparând cele două tabele, nu putem să nu remarcăm și diminuarea evidentă a numărului celor care au fost recenzați la rubrica „alții” de către autoritățile maghiare. Acest fapt se datorează modului în care a fost construit chestionarul de recensare în anul 1930. Cehi, moravi, țigani, prezenți mai ales la Broșteni și Reșița (Népszámlálás 1910, p. 352 și 352), dar și locuitori de altă naționalitate, îi regăsim acum în rubrici distincte.

La finalul acestor rânduri, credem că se impun câteva concluzii referitoare la structura etnică a județului Caraș în perioada interbelică. În anul 1930, populația totală a județului, a scăzut, cu 21.401 (9,6%) de persoane, față de anul 1910. Populația rurală a avut în anul 1910, o pondere de 87%, iar cea urbană, 23%, din totalul populației de 222.330 locuitori^{6*}. În anul 1930, raportul a fost de 85,3%, față de 24,7% (Recensământ 1930, p. 116).

Ca o constatare generală, să reținem pentru început, diversitatea etnică evidențiată de recensământul din anul 1930, singurul recensământ realizat în timpul existenței României Mari. Conform tabelului nr. 11, erau 14 etnii, la care trebuie să adăugăm și pe cei trecuți la rubricile „alții” și „nedeclarați”!

În ceea ce privește populația românească, constatăm că ea a fost majoritară la nivelul întregului județ. Ea a reprezentat 69,5% din întreaga populație, având o pondere sub cea care trăia în mediul rural (74,2%). În anul 1910, contribuția ei la populația județului, se situa la 68,8%, iar la aceea a mediului rural de 73,3%.

În mediul urban însă, românii nu au fost populația majoritară, ea fiind cu cele 42,2 procente, sub valorile înregistrate în rândul germanilor (Recensământ 1930, p. 116). Constatarea este valabilă și cu 20 ani înainte, când populația românească din localitățile care vor deveni centre urbane, reprezenta 38,9%, tot sub valorile înregistrate de către germani. Este rezultatul politicii de colonizarea a habsburgilor și a autorităților maghiare de după anul 1867, de aducere în zonă a unor specialiști și muncitori, mai ales de origine germană, pentru exploatarea miniere și industria siderurgică și constructoare de mașini.

La nivelul întregului județ, la mare distanță de români, s-au situat germanii, cu 12,8% și respectiv 13,6% (1910). Cu o prezență de 7,5% în mediul rural, și de 9,3%, în 1910, aceștia au reprezentat populația majoritară în mediul urban. O dată cu creșterea numărului populației urbane, a crescut și ponderea lor, de la 42,1% la 43,4% (Recensământ 1930, p. 116). Aceste cifre vin să confirme încă o dată, rosturile pe care le aveau aceștia în industria județului, aflată pe o pantă ascendentă și după anul 1918.

La nivelul întregului județ, celelalte naționalități au avut o prezență sub 5%: sârbii și croații – (4,9%), cehii și slovaci – (3,6%), – țigani (2,8%), maghiarii – (2,5%). Cu excepția maghiarilor, care contribuiau cu 8,8% la structura etnică a populației din mediul urban, restul naționalităților aveau o prezență peste nivelul județului, în mediul rural (Recensământ 1930, p. 116). Cei din

⁶ Vezi tabele nr. 2, 4, 6, 8, 10, 12

urmă amintiți au avut și la recensământul din anul 1910, o contribuție de 12,5% la structura etnică a viitoarei populații urbane.

Analiza rezultatelor statistice referitoare la comunitățile etnice din județul Caraș, în primele trei decenii ale secolului XX, ne indică faptul că Primul Război Mondial și schimbările care au avut la finalul acestuia, nu au avut produs modificări fundamentale în structura etnică a acestuia. Etniile au rămas aceleași, însă au fost înregistrate modificări mai mici sau mai mari, în ceea ce privește contribuția lor la diversitatea etnică a județului.

Evoluția prezenței diferitelor etnii după anul 1930, va fi cu siguranță un target al viitoarelor cercetări de demografie istorică, la nivelul județului Caraș/Caraș-Severin.

Bibliografie

Miodrag 2019	= Ciurușchin Miodrag, „Problema Banatului la Conferința de Pace de la Paris”, în <i>Restituiri Bănățene</i> , VII, Timișoara, Editura Eurostampa, p. 251–278.
Népszámlálása -I 1910	= <i>A Magyar Szent Korona Országainak 1910 évi Népszámlálása</i> , vol. I, Budapesta.
Petre 2005	= Dan Petre, <i>Hotarele românismului în date</i> , București, Editura Litera.
Recensământul 1930	= <i>Recensământul General al Populației României din 29 decembrie 1930</i> , vol. II, partea I, București, 1938.

